

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE DRAMA VE ÖZGÜN UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Tacettin ŞİMŞEK*
Yakup TOPAL**

Özet: Oyun, çocuğun doğuştan getirdiği bir ihtiyaçtır. Oyunun belli amaç ve hedefler doğrultusunda plânlanmış ve ders ortamına uyarlanmış biçimi ise eğitici dramadır. Drama, öğretim teknikleri arasında önemli bir yere sahiptir. Derslerde rahat ve eğlenceli bir öğrenme ortamı oluşturmada, öğrenciyi motive etmede ve kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirmede önemli rol oynar. Türkçe derslerinde eğitici dramadan azamî ölçüde yararlanmak, öğrencilerin dil becerilerinin gelişmesine ve sözcük dağarcıklarını zenginleşmesine hizmet eder. Kaynaklarda Türkçe eğitimine yönelik drama oyun örneklerine az rastlanmaktadır. Bu konuda hazırlanmış drama uygulama örneklerine ihtiyaç vardır. Bu yazı, Türkçe eğitiminde dramanın kullanımı konusunda önerilerden ve bu alanda kurgulanmış özgün drama örneklerinden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Oyun, drama, Türkçe eğitimi, uygulama, drama oyunu

OYUN

Sebzelerden sevdiğim:

Havuç, domates, oyun.

Meyvelerden sevdiğim:

Elma, şeftali, oyun.

Bence en iyi besin oyun

Çünkü

Hiçbir şey yemesem bile bazen

Oynarken doyuyorum.

İsmail Uyaroğlu (Metin Celâl, 1998, s.110)

Oyundan Dramaya

Eski Yunan'da "yaşamak" anlamına gelen drama, zaman içinde anlam genişlemesiyle "sahne oyunu, dramatik sanat, hayat olaylarını sahne oyununa dönüştürme" gibi anlamlar kazanmıştır.

MEB İlköğretim Okulları Seçmeli Drama Dersi Öğretim Programı'na göre drama, "hareket etmek, eyleme geçmek" demektir. Eğitimde drama ise "canlandırma" anlamına gelir. Yaşanmış bir olay, bir gazete haberi, bir fıkra, Türkçe kitabından uygun bir parça, çocuğun yaşadığı ortama uygun olarak canlandırılır.

* Y.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, K. Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD.

** Arş.Gör., Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hayatının ilk yıllarından itibaren bilinçli bir şekilde eğitilmesi gereken çocuk, zamanının büyük bir bölümünü oyunla geçirir. Doğumu izleyen günlerde ortaya çıkan oyun ihtiyacı, çocuk büyüdükçe biçim değiştirerek sürer. Oyun; öğrenme, yaratma, deneyim kazanma, iletişim kurma ve yetişkinliğe hazırlanma aracıdır. Oyun sırasında çocuk pek çok şeyi kendi kendine deneyerek öğrenir.

Her oyun, çocuk için aslında doğal bir dramadır. Bir çocuğun çubuğa binerek at gibi koşturması, bir diğer çocuğun yastığı gerçekmiş gibi kucaklayıp ona ninniler söylemesi, onunla konuşması, evcilik oyunlarındaki çeşitli davranışları; hırsız-polis, hasta-doktor gibi oyunlarda sergilenenler birer roldür.

Günümüzde, çocuğun çevresi ve dünyası ile kurduğu iletişimde arada hep bir araç bulunmaktadır: Ya öğretmen ya ders kitabı ve yazarı ya da bir kitle iletişim aracı. Dolayısıyla öğrenme, yaşantısal olmanın gerisinde ve yalnızca bilişsel yoldan gerçekleşmektedir. Bunun doğal sonucu olarak da çocuğun bilgilerini öznelştirmesine ve onları kendine yararlı hâle getirmesine çok az imkân tanınmaktadır. O hâlde, öğrenme süreçlerine duyuşsallığı ve yaşantıları mutlaka katmak gerekmektedir. Eğitici drama işte bu ihtiyaçtan doğmuştur.

Drama ders ve etkinlikleriyle, çocuğun yaratıcılığını ve iletişim becerilerini geliştirerek insanlarla sağlıklı ilişki kurabilen, özgür düşünceli, hoşgörülü, saygılı ve demokratik kişilik özelliklerine sahip bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır (SDP, 2000, s.29).

Eğitici dramanın önemini vurgulayabilmek için, önce oyun kavramı ve oyun çevresinde oluşturulan teoriler üzerinde kısaca durmaya ihtiyaç vardır.

19. yüzyıl sonlarında İngiliz felsefeci ve sosyologu Herbert Spencer (1820-1903), çocuk oyunlarının, çocuğun beynindeki fazla enerjinin boşalmasını sağladığı tespitini bir teori olarak ortaya atar. Fazla Enerji Kuramı adıyla bilinen bu yaklaşıma göre, aktif olmak, insanın doğal yapısında vardır. Öyleyse oyun, fazla enerjiyi dışarı atmanın bir yoludur. Spencer'dan yaklaşık yüz yıl önce Alman şair ve tiyatro yazarı Friedrich von Schiller (1759-1805), oyunu insanda var olan fazla gücün dışa taşması olarak yorumlamıştır. “İnsan yalnızca oynadığı zaman tam bir insan varlığıdır.” öz deyişini bu doğrultuda değerlendirmek gerekir (Nutku, 1998, s. 13). Ancak Schiller'in sözünü ettiği oyun, ‘estetik’ çizgide tiyatroyu karşılamaktadır.

Oyun teorileri arasında en çok ilgiyi Karl Gross'un “Oyun hayata hazırlık alıştırmasıdır.” cümlesiyle özetlenen Alıştırma Öncesi Kuramı görmüştür. Buna göre, oyun, çocuğa ileri ergenlik dönemlerinde faydalı olacak becerileri uygulama ve yeteneklerini geliştirme fırsatı verir. Kuramın geliştirilmesinde Gross, hayvan yavrularının oyunlarına yönelik incelemelerden de yararlanmıştı. Örneğin iplik yumağının peşinden koşan kedi yavrusu, büyüdüğünde fare ve kuşları kovalayacaktır. O hâlde oyun, ileriki ciddî hayata hazırlık alıştırmasıdır (Gövs, 1998, s. 80).

Stanley Hall'ın “Atacılık ya da Yineleme” adlarıyla bilinen kuramına göre de oyunlar, atalarımızın içgüdüsel etkinliklerinin bir çeşit provasıdır. Bir başka deyişle oyunlar, geçmiş nesillere ait faaliyetlerin çocuklarda devam eden

basit şekilleridir. İnsan, çağdaş toplumda sorun oluşturabilecek saldırganlık gibi ilkel güdülerini oyun yoluyla tekrarlayarak dışarıya boşaltır. Böylece ilkel saldırganlık dürtüleri açığa çıkmış olur (Yavuzer, 1996, s.24). Örneğin kovboyculuk oyunu, çocukların içlerindeki şiddet duygusunu dışarıya vurmaya zemin oluşturmaktadır.

Kaynağını Aristo'nun tragedyaya tanımından alan bu kurama göre, oyunun katarsis (arınma) sağlamak gibi bir işlevi vardır. Kişi, yerine geçtiği kimsenin duygularını yansıtacak bir oyun oynarsa, stresten kurtulur. Eğitimciler bir dönem, bu görüş doğrultusunda çocukları futbol, boks gibi sporlara yönlendirerek onlardaki saldırganlık duygularını yok edebileceklerini düşünmüşlerdir. Araba çarpıştıran çocukların saldırgan duygulardan kurtulabileceği tespiti bu kurama dayanıyordu. Ancak kuram zaman içinde tartışmalı bir konuma gelmiştir (Özdoğan, 2000, s.117).

Hall'ın kuramına göre, çocukluk döneminde toprakla oynamak, ağaçlara ve yüksek yerlere tırmanmak, ceplerine bir şeyler doldurmak, koleksiyon yapmak, kuş avlamak, evcil hayvanları beslemek, gezmeyi sevmek gibi özellikler, ilkel insanların toprağa bağlı yaşama biçimleri, su üstündeki sallarda ikamet etmeleri, kuş ve meyve ile beslenmek için ağaçlara tırmanmaları, eşyalarını bizzat taşımaları, çobanlık ve avcılıkla geçinmeleri, göçebe bir hayat sürdürmeleri ile paralellik gösterir (Gövs, 1998, s. 79-80).

Hollandalı Johan Huizinga (1872-1945) oyunun doğuşu ile ilgili tespitlerinde konuya farklı bir açıdan bakar. Ona göre insan doğuştan "homo ludens"tir yani "oynayan insan-oyuncu insan"dır. Bu Latince terim, aynı zamanda Huizinga'nın 1938'de yayımladığı kitabın adıdır.

Oyunun kültürden daha eski olduğu ve çeşitli kültür biçimlerinin doğuşuna kaynaklık ettiği tespiti Huizinga'ya aittir. Mitolojik dönemde insan, doğal çevreyi oyunla tanımış, sanat yapma ihtiyacını da oyun aracılığıyla açığa vurmuştur. İnsanoğlu gelişip uygarlıklar kurdukça, "homo ludens: Oynayan insan" kimliğine "homo sapiens: Düşünen insan" sıfatını da eklemiştir (Nutku, 1998: s.14).

İsviçreli düşünür ve pedagog Jean Piaget (1896-1980), 1962'de yayımladığı "Çocuklukta Oyun, Hayaller ve Taklit" adlı çalışmada, çocuğun dış çevre hakkındaki bilgilerini, nesnelere, materyalleri kurcalayarak, hareket ettirerek kazandığını belirtir. Çocuk, sosyal olayları, sosyal rolleri ve kuralları deneyerek, içinde yaşayarak öğrenir. Sosyal oyunlar ve drama etkinlikleri, sosyal hayattaki olayların temsili olarak canlandırılması, çocuğun zihinsel ve sosyal gelişiminde önemlidir.

Genel olarak oyunların eğlendirme, zekâyı geliştirme ve bedeni eğitime gibi işlevleri vardır. Salıncağa ya da dönme dolaba binmek, uçurtma uçurmak, kardan adam yapmak gibi oyunlar eğlence amaçlıdır. Bilmece öğeleri taşıyan sözcük bulma, amiral battı, dokuz taş gibi oyunlar ise zekâyı geliştirir. Birdirbir, ip atlama, uzun eşek gibi oyunlar ise bedeni eğitime işlevi görür (Şimşek, 2004: s.25).

Oyun ihtiyacı, çocuğun yeme içmeye, sevgiye, barınmaya duyduğu ihtiyaç kadar önemlidir. Hayvan yavruları da oyun oynarlar. Örneğin kedi ve köpek yavrularının oldukça gelişmiş bir oyun repertuarları vardır. Oyun davranışlarının gelişmişlik derecesi ile, canlı türünün zekâ düzeyi arasında ilişki olduğu ileri sürülür. Zekâ ise, çevreye uyum sağlama, egemen olma, dolayısıyla hayatı sürdürebilme ile ilgilidir. Öyleyse oyun etkinlikleri bu açıdan da önemlidir (Önder, 2000: s.49-50).

Oyun çocuk için doğal bir ihtiyaç olduğu hâlde, ilköğretimden itibaren, yaşı büyüdükçe çocuğun oyundan uzaklaşması beklenir. Çocuk daha ciddi görünümlü, daha az gürültülü, pasif öğrenme etkinliklerine zorlanır. Çocuğun oyun ihtiyacı, yetişkinler tarafından genellikle göz ardı edilir. Yetişkinler, çocuğun zihinsel kapasitesini geliştirebilmesinde ve yeni şeyler öğrenebilmesinde oyunun vazgeçilmez bir rol oynadığının farkında değildirler. Yetişkinlere göre zihinsel gelişme ve öğrenme, “kafanın içinde” olup biten bir şeydir. Oyun ise, yetişkinleri rahatsız etmeden bir köşede kendi kendine oyalanma biçiminde gerçekleşmelidir. (SDP, 2000, s.30) Çocuk büyüdükçe oyun etkinliği, zaman kaybı olarak görülmeye ve kısıtlanmaya başlar. Oyunun karşısına oturtulan bir başka etkinlik vardır: Ders çalışmak. İkisini bir arada yapmak imkânsızmış ya da iki etkinlik birbirinin alternatifiyymiş gibi. Günümüzde çocuklarla yetişkinler arasındaki farklar azaltılmaya çalışılmakta; çocukların bir an önce birer yetişkin hâline gelmesine çaba harcanmaktadır. Bu da “çocukluğunu yaşayamamak” söz grubuyla ifade edilen, ileri yaşlarda telâfisi imkânsız bir problemi beraberinde getirmektedir.

Öğretmene düşen görev, oyun oynamayı yasaklamak ya da oyun süresini kısıtlamak değil; ders dışı ortamlarda olduğu gibi sınıf içinde ve ders ortamında da oyunun eğitim aracı olarak nasıl kullanılabileceğini düşünmektir. Örneğin dil gelişimiyle ilgili olarak oyun ve oyunlaştırma etkinliklerinden nasıl yararlanabileceğini plânlamaktır. Çocuk, iş birliğine dayalı oyunlar oynadığı 4-5 yaşlarından itibaren dil gelişimine yönelik drama etkinlikleriyle buluşturulabilir. *Aşure Pişirelim* adlı oyun bu tür çalışmalara iyi bir örnektir. Çalışmanın amacı “belli başlı sözcüklerin anlamını kavrayabilme” biçiminde belirlendikten sonra, sınıftaki çocuklara aşurenin içine konan malzemelerin adları verilir. (*Şeker, Buğday, İncir, Fındık, Kuru Fasulye, Kuru Üzüm, Kayısı, Ceviz, Nohut...*)

Öğretmen oyunu aşağıdaki gibi bir cümle ile başlatır:

“–Aşure pişireceğiz. Bütün malzemeyi aldım, fakat şekeri unutmuşum.”

Şeker adını alan çocuk ayağa kalkar ve

“–Şekeri var ama buğdayı yok.” der.

Bu kez buğday olan çocuk ayağa kalkar,

“–Buğdayı var ama inciri yok.

İncir adını alan çocuk ayağa kalkar:

“–İnciri var ama yok. (Oyuna katılmasını istediği çocuğun aşuredeki adını söyler.)

Oyun bu şekilde sürdürülür. Yanılan olursa oyun dışı edilir. Oyundan çıkan olursa onun adı söylenmez.

Oyunculardan biri aşure malzemesinin adını söylemez, onun yerine “Her şeyi var ama aşçıbaşısı yok.” derse, oyuna öğretmen de katılır (Poyraz, 1999, s. 102’den geliştirilerek).

Türkçe Eğitiminde Drama

Dramatizasyonun bir metot olarak Türkçe derslerinde kullanılması gerektiğini, bazı düşünce veya olayların öğrencilere gösteri niteliğinde yansıtılabileceğini (Soysal, 1999, s.13) gözden uzak tutmamak gerekir. *MEB Türkçe Programı*’nda (1999) özellikle sözlü anlatım çalışmalarında drama etkinliklerinden yararlanılması önerilir. Öğrencileri konuşturma konusunda küçük dramatizasyon çalışmalarının önemli bir yeri vardır. Oyunlaştırarak canlandırma, ayrıca belli konuların bedenle canlandırılması için de zemin hazırlar. Bu nedenle öğretmen, ilköğretim birinci sınıftan itibaren öğrencilere dinlediklerini ya da derslerde öğrendiklerini sınıfta temsil ettirmelidir. Oyunlaştırarak canlandırma çalışmalarıyla yazılı metinden ezberlenerek piyes sahneleme etkinlikleri birbirine karıştırılmamalıdır. Burada sözü edilen oyunlaştırarak canlandırma çalışmaları, çocukların, dinledikleri ya da okudukları öykülerde geçen kişilerin yerine kendilerini koyarak bir olayı ya da durumu özgürce canlandırmalarıdır. *MEB İlköğretim Türkçe Eğitimi Programı*’nda (2004) “Görsel Sunu” başlığı altında öğrencilerin 1. sınıftan itibaren “duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunmaları” istenir.

Drama etkinliklerinin çocukta kendine güven duygusu yanında konuşma, dinleme, okuma, yazma şeklindeki dört temel dil becerisini kazandırdığı düşünülürse, özellikle Türkçe öğretiminde dramanın son derecede yararlı olduğu anlaşılır. Söz konusu çalışmalarla öğrencilerin sözcük dağarcığı geliştirilebilir, cümle kurma becerisi kazanmaları sağlanabilir. Dolayısıyla drama yalnızca bir öğrenme yolu veya eğitim modeli değil, dilin kazanılması, geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi için de önemli bir araçtır (Gönen-Dalkılıç, 1998, s.37-38). Bu nedenle drama etkinliklerinin ağırlıklı olarak dil gelişimine yönelik olmasına özen gösterilmelidir. (Geniş bilgi için Kara 2000, Özcan, 2001)

Drama ve rol yapma, çağdaş öğretim teknikleri arasında yer alır. Drama, öğrencinin öncelikle dili doğru kullanabilme, konuşabilme ve kendini ifade edebilme yeteneğini geliştirir. Rol yapma ise, duygu ve düşünceleri, farklı bir kişiliğe bürünerek ifade etmeye yarayan bir öğretim tekniğidir. Rol için yaratıcı düşünceye ihtiyaç vardır (Demirel, 2000, s.118-119). Yaratıcı düşünceyi geliştirmek ise eğitim-öğretimin temel hedeflerinden biridir.

Türkçe derslerinde drama (oyunlaştırma) etkinliklerinden büyük ölçüde yararlanır. İlköğretimin ilk sınıflarından başlayarak yeri geldikçe parmak oyunları, sözsüz bedensel oyunlar (pantomim), kukla ve yapma bebekler yardımıyla ana dili öğretimi çalışmaları yürütülür. Söz konusu oyunlaştırmalar

kimi olay ve durumları “hareket”, “jest” ve “konuşma” yoluyla canlandırmaya fırsat verir. Bu tür etkinlikler izleme, dinleme, anlama ve anlatma bakımından öğrenciler üzerinde büyük etki bırakır. Daha ileri sınıflarda öykü anlatma, şiir okuma, yazılı anlatım çalışmaları sırasında da canlandırma tekniğinin sağladığı imkânlar değerlendirilebilir (Kavcar vd., 1998, s.22).

Drama etkinlikleri oluşturmada şiir, öykü, masal, efsane, anı gibi edebî türlerden yararlanmak mümkündür. Lirik şiirlerin canlandırılması zor olsa da manzum hikâyeler drama etkinliklerine elverişli metinlerdir. Öykü ve masallar ise, anlatmaya dayalı ve olay eksenli metinler oldukları için drama etkinliklerinde rahatlıkla kullanılabilir ve canlandırılabilirler.

Edebî türler çevresinde gerçekleştirilebilecek diğer etkinlikler, metin kurma / metin oluşturma çalışmalarıdır. Dille birebir ilişki kurmayı sağlayan bu tür çalışmalar, kendi şiirini, kendi öyküsünü, kendi masalını yazma biçiminde tanımlanabilir. Örneğin rastgele sıralanmış sözcüklerden anlamlı dizeler elde etme çalışmaları yapılabilir. Öncelikle kullanılacak sözcükler seçilir ve satırlar belirlenir. Satırların ve sözcüklerin sırasının değiştirilmeyeceği, sözcüklere her türlü takı ve eklerin getirilebileceği, her satırda fazladan bir sözcük ya da takının joker olarak kullanılabilmesi hatırlatılır (Üstündağ, 2000, s.2). Ardından herkesin kendi şiirini yazması istenir.

Öykü eksenli çalışmalar, bilinen bir metni yeniden kurgulama ya da tespit edilen öğeler çevresinde bir öykü oluşturma biçiminde gerçekleşir. Öğrencilere bir öykünün tip, yer, konu, düğüm (sorun) gibi öğeleri kura çekimi yöntemiyle belirlenerek verilir. Bu öğeleri kullanarak bir öykü yazmaları istenir. Kura çekiminde kullanılmak üzere yeterli sayıda torbaya ihtiyaç vardır. Torbanın birinde konu başlıkları, birinde yer (mekân) adları, birinde tipler (olay kahramanları / kişiler), birinde de çözümlenmesi gereken bir sorun yer alacaktır. Torbalardan sırasıyla bir konu başlığı, bir tip, bir yer ve bir sorun çekilir. Hatta içine kahramanların “korkak”, “cesur”, “öfkeli”, “tembel”, “çılgın”, “uykucu” gibi “kişilik özellikleri”nin konulduğu ek bir torba kullanılarak öykünün iskeleti daha da geliştirilebilir. Ayrıca tiplerin bulunduğu çanaktan birden fazla ad çekilerek öykünün şahıs kadrosu zenginleştirilebilir.

2005-2006 Öğretim Yılı, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı’nda gerçekleştirilen uygulamadan:

Torbalardan aşağıdaki tip, yer, konu ve düğüm (sorun) başlıkları çekilmiştir.

Tip : Çiftçi

Yer : Satürn

Konu: Zenginlik

Sorun: İftiraya uğramak

Bu durumda öğrenci, ürettiği salatalıkları dünya markası hâline getirmek isteyen bir çiftçinin Satürn’de salatalık yetiştirerek zengin oluşunu ve yurda dönüşünü anlatan bir öykü yazabilir.

Verilen öğelerden hareketle oluşturulmuş bir öykü örneği:

“**Çiftçi Süleyman** kara bıyıklı, kara kaşlı, kara gözlü, yağız bir delikanlı idi. Muş'un ücra bir köyünde babadan kalma 2 dönümlük arazide salatalık yetiştirir ve yaşlı anasıyla birlikte kıt kanaat geçinirdi. Tek amacı vardı, o da salatalıklarını bir gün dünya markası haline getirmek. Süleyman bölgenin en iyi salatalıklarını yetiştiriyordu. Derken günün birinde nereden geldiği belli olmayan bir ışık onu elindeki bir salatalıkla gökyüzüne çekti. Süleyman nereye geldiğini bilmeden bu acayip yeri dolaşırken 2 kafalı, 6 kollu, 12 gözlü, 4 kulaklı biriyle karşılaştı. Süleyman şaşkınlıktan neredeyse elindeki salatalığı yutacaktı. Bu enteresan yaratık onu kendisinin kaçırdığını, bu yerin **Satürn** olduğunu ve burada yani **Satürn**'de salatalık yetiştirmek istediğini söyledi. Tabii bizim Çiftçi Süleyman hemen işe koyuldu. Toprak da tam kıvamındaydı. Bir koyup beş alıyordu. Kısa zamanda Çiftçi Süleyman Satürn'ü salatalık cenneti haline getirdi. Çiftçi Süleyman'ı kaçıran yaratık onu bu üstün başarısından dolayı 3 Satürn kovası altınla ödüllendirdi ve Çiftçi'yi Muş'a geri gönderdi. Çiftçi artık çok **zengin**di. Muş'a indikten sonra Aydoğdu ailesi tarafından elinde kova kova altınlarla görüldü. Aydoğdu ailesi çok iftiracı bir aileydi. Boş durur mu? Hemen Süleyman'ın define bulduğuna ve Muş'u satın alacağına dair **iftira** attılar. Çiftçi her ne kadar böyle bir şey olmadığını, bu altınları Satürn'de kazandığını söylediye de hayal gücü kıt Aydoğdu ailesini inandıramadı. Ve Çiftçi Süleyman, bu iftiraya daha fazla dayanamayıp Muş'u terk etti ve bereketli topraklara yani Elazığ'a göçtü.” (Ramazan Celayir, 4-B, 2.Ö.)

Genel olarak dil gelişimine yönelik bütün drama oyunları, öğrencilere Türkçenin ifade imkânlarını sezdirme işlevi görür. Hedef, Türkçe konuşma ve yazmayı zevk hâline getirmektir. Ana dili sevgisini bilince dönüştürmek bir sonraki aşamayı oluşturacaktır. Bu düşünceyi destekleyen birkaç etkinlik sayabiliriz:

1. Dil alıştırmalarında, öğrenciye isminden hareketle bir öykü yazdırılabilir. Öykünün cümleleri öğrencinin ismindeki harflerle başlayacaktır. Öğrencinin isminin **Ümit** olduğunu var sayalım. Kurulabilecek cümleler: “**Üç** haftadır sinemaya gitmemiştim. **Maalesef** cebimde bir bilet parası bile yoktu. **İyisi** mi annemden isteyeyim diye düşündüm. **Tam** para istemek için ağzımı açmışım ki, **babam** içeri girdi.”

2005-2006 Öğretim yılı Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı *İlköğretimde Drama* dersinde gerçekleştirilen uygulamadan:

“Erzurum’da son gece de tükenmişti. Veda zamanı geldi çattı. Resimler, eşyalar toplandı. Eller öpüldü, yola düşüldü. Ne var ki ayrılık her zamanki gibi ağlattı insanları.” (Evren Can, 4-A, İ.Ö)
“Fareli Köyün Kavalcısı adlı hikâyeyi henüz okumuştum. Aklıma böyle bir hikâyeye yazmak geldi. Tek düşündüğüm komik bir hikâyeye olmasaydı. Masama oturup yazmaya başladım. Annem “Artık okula gitmelisin” dedi.” (Fatma Kalkan, 4-B, İ.Ö)

2. Dil çalışmaları kapsamında cümle kurma oyunları da oynanabilir. Oyun yöneticisi, tahtaya herhangi bir kelime yazar. Öğrenciler bu kelimenin harfleriyle başlayan kelimelerden bir cümle kurarlar. Örnek kelime “KALEM” olsun. O hâlde kurulacak cümlenin kelimeleri sırasıyla K, A, L, E, M harfleriyle başlayacaktır. Bu harflerle kurulabilecek cümleler: *“Koyunlar akşam Leylâ’nın eşliğinde meledi.”*, *“Kedi, Adanalı Lâle’nin evinde miyavladı.”*
Örnek kelime KİTAP olsun. Kurulabilecek cümleler: *“Kerim ile Tekin armutları paylaştılar.”*, *“Kardeşim İbrahim topu alıp patlattı.”*
Cümleler kontrol edilir; düzgün ve anlamlı üç cümle yazan öğrenciler oyunu kazanır.

Çalışma, öğrencinin dil düzeyi göz önünde bulundurularak gittikçe güçleştirilebilir. Sözcüğün harf sayısı çoğaltılabilir. Örnek kelime TÜRKİYE olarak verildiğinde, cümle kurmak iyice zorlaşacak ve meselâ şöyle cümleler kurulabilecektir:

Tablonun üstündeki resmi kim indirecekse yardım etsin.

Tahtarevallı üstünde resim karaladığına insan yemin eder mi?

3. Cümle kurma çalışmaları farklı biçimlerde de sürdürülebilir. Oyun yöneticisi bir harf söyler. Öğrenciler sırasıyla bu harf ile başlayan sözcükler söylerler. Oyun yöneticisi sözcükleri tahtaya yazdıktan sonra öğrencilerden bu sözcüklerin en az üç tanesini kullanarak üçer cümle kurmalarını ister.
Örnek harf T olsun. Tahtaya yazılan kelimelerin de şöyle sıralandığını var sayalım: *Türkân, Tekin, terlik, taş, türkü, tarak, tilki, tiyatro, top.*
Bu durumda kurulabilecek muhtemel cümleler şunlar olabilir:

Türkân Tekin’in terliğini giymiş.

Tekin Türkân’a türkü söyledi.

Tilkiler tiyatrodan top oynadılar.

Tekin, Türkân’a “Ben senin tarağınla saçımı taramam” demiş..

4. Öğrencilerden kendilerini, ailelerini ve çevrelerini sözlü olarak tanıtmaları istenir. Bunun için aşağıdaki ifadeler tahtaya yazılır. Yapılacak tanıtımlarda tahtaya yazılanların dikkate alınması hatırlatılır:

I. Kendinizi tanıtınız. (Ne zaman, nerede doğdunuz, şu anki durumunuz. Fiziksel ve duygusal özellikleriniz, hobileriniz, sevdiğiniz şeyler, sevmediğiniz şeyler, hayalleriniz, gelecekte yapmak istedikleriniz vb.)

II. Ailenizi tanıtınız. (Babanızın, annenizin adı, yaşları, fiziksel özellikleri, işleri, kardeşleriniz, onlarla ilgili duygu ve düşünceleriniz vb.)

III. Çevrenizi tanıtınız. (Oturduğunuz mahalle, ev, komşularınız vb.) (Titiz, 2005, s.116)

5. Öğrencilerden, öznesi ya da yüklemi verilmiş bir cümleyi bazı sorulara cevap verecek biçimde kurmaları istenebilir. Örneğin “sevimidir”, “sevecek” gibi yüklemeler verilebilir ve birinci cümlenin “kim/ne, nerede, nasıl”; ikinci cümlenin “kim/ne, ne zaman?, ne kadar?” sorularına cevap verecek tarzda kurulması beklenebilir. Sınıf ve düzey yükseldikçe, sorular daha da çeşitlenebilir, listeye “neden?”, “ne ile?” gibi sorular da eklenebilir.

2004-2005 öğretim yılı güz döneminde Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü 3 A (2.Öğretim) sınıfında yapılan uygulamadan:

SORU: “...aynadır,” “... güzeldir”, “...gülümsedi”, “...yaşıyor” yüklemelerini “kim/ne, nerede, ne zaman, nasıl ve niçin” sorularına cevap verecek tarzda genişleterek birer cümle kurunuz.

Şair ve yazarlar, eserlerinde daima kendilerini ve yaşadıkları toplumu anlattıkları için, eserleri toplumu yansıtan gerçek bir aynadır. (Bayram Arıcı)

Gözler, her yerde, her zaman hissedilene olduğu gibi yansıttığı için parlak birer aynadır. (Duygu Kaymak)

Doğa, Ayder yaylasında bahar ayları başlarken her yer yemyeşil olduğu için çok güzeldir. (Emre Yavuz)

Erzurum’da yapılacak başka bir işi olmadığı için, kış aylarında karın lâpa lâpa yağışını sıcak bir evin küçük penceresinden seyretmek çok güzeldir. (Fatoş Güzel)

Ayşe, sınıfta tahtanın bir köşesinde, geçen derste ona bilemediği bir soru sorduğum için bana kızgın kızgın gülümsedi. (Hatice Sarıtürk)

Kardeşim balkonda, akşam üstü, beni gördüğü için, neşeli bir şekilde gülümsedi. (Murat Yavuz)

Ahmet ileriki yaşamında kendi ayakları üzerinde durabilmek için Erzurum’da üniversite okuyor ve soğuğa rağmen iki yıldır burada umutla yaşıyor. (Rabiye Yetim)

Necip Fazıl onu çok beğendiğim için her zaman benliğimde vazgeçilmez biri olarak yaşıyor. (Ahmet Öztürk)

6. Verilen sözcüklerden hareketle şiir yazma etkinlikleri de dil gelişimine yönelik çalışmalardır. Öğretmen tahtaya sözcükler yazar ve bu sözcüklerden hareketle birer dördlük oluşturmalarını öğrencilerden ister. Her sözcüğün kendi satırında kalması gerektiğini, aynı satırda bulunan sözcüklerin yer değiştirebileceğini, her dize oluşturulurken mevcut sözcük grubuna birer sözcük eklenebileceği hatırlatır. Aşağıda Ülkü Tamer’in *Uyku* adlı şiirinden bir dördlüğün sözcükleri verilmiştir. Dördlüğün aslı “Bana çiçek gönderme / Bir kuş ağacı gönder / Gezinsin dallarında / Kül rengi güvercinler” biçimindedir. (Tamer, 1994, s.172)

*göndermek, çiçek, bana
göndermek, ağaç, kuş, bir
gezinmek, dallar
güvercin, renk, kül*

Öğrencilerin oluşturdukları dörtlükler okunur.

Farklı dönemlerde yapılan uygulamalardan örnek metinler:

Bir çiçek gönder bana

Bir ağaç bir kuş gönder

Ağacın dallarında gezinsin

Kül rengi güvercinler (İbrahim Uludağ, 2002-2003, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği 4 A, 1.Ö.)

*

Ben bir çiçek gönderirken sana

Bir kuş haber gönderdi ağaca

İzin ver gezinelim dallarında

Kül rengi güvercin yanımda (Zuhal Durur, 2005-2006, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği 4 B, 2.Ö.)

7. Öykü ya da masal tamamlama çalışmaları yaptırılabilir. Seçilmiş bir masalın ya da öykünün belli bir bölümü okunur ve öğrencilerden devamı istenebilir. Bu çalışma sözlü olarak uygulanabileceği gibi yazılı olarak da gerçekleştirilebilir. Aşağıda *Grimm Masalları*'ndan biriyle yapılan bir uygulama örneğine yer verilecektir.

Masal Tamamlama

Amaçlar: 1. Yaratıcı hayal gücünü geliştirebilme, 2. Yazılı anlatım yoluyla ifade becerisini geliştirebilme.

Araçlar: Çivi adlı masal.

Uygulama: 1. Aşama: Öğretmen, öğrencilere *Grimm Masalları*'ndan *Çivi* adlı masalı okur.

ÇİVİ

Bir tacir panayırda iyi alış veriş yapmış. Elindeki malların hepsini satmış. Para kemerini altınla, gümüşle sucuk gibi şişirmiş. Gece bastırmadan evine dönmek istiyormuş. Para dolu heybesini atın sırtına koymuş, yola çıkmış. Öğle üzeri bir şehirde mola vermiş.

Tekrar yola koyulacağı sırada uşağı hayvanı getirmiş:

–Bayım, demiş, sol arka ayağın nalından bir çivi noksan!

Tacir:

–Varsın olsun! demiş. Zaten altı saatlik yolum kaldı... Nasıl olsa o vakte kadar nal yerinde durur. Acele etmem lâzım.

İkinci üzeri tekrar attan inip hayvana yem verdiği sırada uşak odaya girmiş:

–Bayım, demiş, hayvanınızın sol arka ayağının nalı yok. Nalbanta götürüyüm mi?

Adam:

–Varsın olsun, demiş. Şurada birkaç saatlik yolum kaldı. O vakte kadar at nasıl olsa dayanır. Acele etmem lâzım.

Adam yola çıkmış. Fakat çok geçmeden at aksamaya başlamış. Bu aksama çok sürmemiş; hayvan topallamaya başlamış... (Grimm, 2001, s.201)

2. Aşama: Öğretmen yarım bıraktığı masalın öğrenciler tarafından tamamlanmasını ister.

3. Aşama: Tamamlanan masallar okunur.

Örnekler

... Tacir atın topallamasına aldırmadan yoluna devam etmiş. Atın topallaması artmış. Tacir aceleci. Bir an önce şehre ulaşmak için neredeyse dörtlüye gidiyormuş... Derken, at düşmüş. Evet, atın ayağı kırılmış. Tacir ne yaptıysa ayağa kaldıramamış atı. Acıyla sahibine bakan at, “Bir çivi için harcadın beni!” der gibiymiş. Uşağın dolmuş göz pınarları, yanaklarından aşağıya boşalmadan at ölmüş. Velhasıl, hayatın ayrıntılardan ibaret olduğunu anlamış tacir... Ama atını yitirdikten sonra. (Gülşah Kemaloğlu, 2003-2004 Öğretim Yılı Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği 4 C, 1.Ö.)

*

... At çektiği acıya dayanamamış ve olduğu yere yığılmış. Sahibi telâs içinde başına gelmiş. Tüccarın yardımcısı bu konuda yaptığı uyarıların hiçbir işe yaramadığını görünce sinirlenmiş ve tüccara bağırmağa başlamış. Onun çok acımasız olduğunu sadece hırsı için diğer canlıların hayatını hiçe saydığını söylemiş. Tüccar bu ana kadar uşağından böyle bir tepki görmediği için şaşırılmış. Bu şaşkınlık, uşağın son cümlesiyle iyice alevlenmiş ve ibretlik bir hal almış. Kelebeklerin peşinden koşarken ezdiği kır çiçeklerini unutmamalıdır. (Sezgin Demirağ, 2005-2006 Öğretim Yılı Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği 4 A, 2.Ö.)

4. Aşama: Öğretmen, masalın sonunu okur:

Bu topallama da uzun sürmemiş. Hayvan yere yıkılmış, bir ayağı kırılmış. Tacir atı olduğu yerde bırakmaktan, heybeyi sırtına vurup yaya olarak yola çıkmaktan başka çare bulamamış. Gece yarısında eve varmış. Kendi kendine de:

–Bütün bu felâketlere sebep o uğursuz çividir! diye söylenmiş.

İnsan acele etmeli ama önce tedbirlerini almalı. (Age, s.202)

5. Aşama: Tacir, Uşak, At rolleri öğrencilere dağıtılır ve masal dramatize edilir.

8. Seçilmiş şiirler üzerinde sözcük değiştirme ve yeni dize kurma çalışmaları yapılabilir. Aşağıdaki örneklerde olduğu gibi koyu yazılmış sözcüklerin yerine yeni sözcükler bulmaları öğrencilerden istenebilir. Şiirlerin adının işlenen konuya uygunluğu ve varsa farklı isim önerileri üzerinde tartışılabilir.

KUŞLARI KARDEŞ BİLDİM

*Bir **dilim** ekmek verdi*

***Annem** bana,*

*Gidip **kuşlarla** bölüştüm;*

*Kuşları **kardeş** bildim.*

*Bir **bayram** günü*

***Balon** aldı*

***Babam** bana,*

*Koşup **bulutlarla** oynadım;*

*Bulutları **arkadaş** bildim.*

*Masal **anlattı***

***Ninem** bana,*

*Şehzadesi mor **perçemli***

*Oturup **Aydede**'yle dinledim;*

*Aydede 'yi **sırdaş** bildim. (Akçiçek, 1995, s.28)*

9. Bir şiirin sözcükleri eksik bırakılabilir, öğrencilerden şiiri tamamlamaları ve bu şiire ad koymaları istenebilir. Öğrenciler tarafından tamamlanan şiirler, asıl metinle karşılaştırılabilir, şairin ve öğrencilerin sözcük seçimleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar tespit edilebilir, bunun nedenleri üzerinde konuşulabilir.

.....

Ayyıldızlı

Sevgi verdi

Bir kuşun

Çiçek gibi

..... çiçekleridir

Yeryüzünün

Gülsün yüzü

Başlasın çağı

Sürsün kadar

Gerçek olsun

El ele

Cennet dünyamız

SEVGİ ÇİÇEĞİ

Ayyıldızlı ülkemde

Sevgi tomurcuk verdi

Bir kuşun kanadında

Çiçek gibi yeşerdi

Sevgi çiçekleridir

Yeryüzünün bayrağı

Gülsün evrenin yüzü

Başlasın barış çağı

Sürsün sonsuza kadar

Gerçek olsun rüyamız

El ele süsleyelim

Cennet olsun dünyamız (Şirin, 1994, s.24)

10. Atasözleri ve deyimler, sessiz sinema (pantomim) tekniğiyle öğrencilere anlatılabilir. Atasözleri çevresinde kurgulanmış metinlerle deyimlerin hikâyeleri de canlandırılabilir.

Dil Gelişimi Alanı İçin Kurgulanmış Özgün Drama Örnekleri

Kaynaklarda dil gelişimine yönelik telif drama örneklerinin sınırlı sayıda oluşu, bu alanda özgün örnekler üretmeyi zorunlu kılmaktadır. “Eğitimle ulaşılmak istenen amaçlara uygun yeni drama örneklerinin geliştirilmesi için, hem eğitici drama tekniğini hem de çocukların ilgilerini ve eğitim gereksinmelerini göz önüne alan çalışmalara ağırlık verilmelidir.” (Önder, 2000, s.283)

Öğretmenlerin, öğretmen adaylarının; özellikle eğitim fakültelerinin okul öncesi ve sınıf öğretmenliği ana bilim dallarında öğrenim gören ve “Drama” dersi alan öğrencilerin bu konuda yönlendirilmesi, başlangıç olarak son derecede önemlidir. Uygulama çalışmalarının daha verimli olabilmesi için zengin bir drama oyun repertuarı oluşturmaya ihtiyaç vardır.

Aşağıda dil gelişim alanında kullanılmak üzere hazırlanmış dört drama örneği sunulacaktır. Birinci ve üçüncü örnekler şiir, ikinci örnek öykü, dördüncü örnek ise bir haber metninden hareketle oluşturulmuştur.

1. ETKİNLİK

KARDAN AĞAÇ

Amaçlar : 1. Düşünme, hissetme, karakter oluşturma ve canlandırmada yaratıcı hayal gücünü kullanmayı sağlama.

2. Dramatik deneyim yoluyla kişilik vurgulama ve kendini tanıma becerisi kazandırma.

3. Hayal etme, etkin olma ve ifade etme çalışmaları sırasında kendini keşfetmeyi sağlama.

4. Dramatik etkinliklerle oluşturulan tiplere ait davranışları ifade etmede jest ve mimikleri etkin biçimde kullanabilme becerisi kazandırma.

Gelişim Alanı : Dil gelişimi.

Yaş grubu : 5-6

Araç-gereç : *Kardan Ağaç* adlı şiir, pastel boya, resim kâğıdı/resim defteri.

Grup büyüklüğü: Büyük grup (Bütün sınıf).

Isınma çalışması: Öğrenciler, Sezen Aksu'nun “*Şarkı Söylemek Lâzım*” şarkısı eşliğinde halka oluşturur ve ritme uygun olarak bir süre serbestçe salınarak dans ederler. Müzik durunca, öğrencilerden hayali bir kardan adam yapmaları istenir. Kardan adam bittikten sonra ona kar topu atmaları söylenir. Ardından öğrencilerin yüzleri öğretmene dönük olarak yerde yarım ay biçiminde oturmaları sağlanır.

Uygulama

1. *Aşama*: Öğretmen, çocuklara *Kardan Ağaç* adlı şiiri okur.

KARDAN AĞAÇ

*Rüzgâr alıp götürmüş
Ağacımın paltosunu
Ağacım şimdi üşüyor
Ağacımın dallarına
Kar taneleri düşüyor
Ne gülümsüyor ağacım
Ne de sesimi duyuyor
Bürünmüş kar yorganına
Mışıl mışıl uyuyor (Tacettin Şimşek)*

2. Aşama: Öğretmen şiirle ilgili sorular sorar. Şiirin anlamını ve şiirde geçen bazı ayrıntıları vurgulamak amacıyla yönergeler verir:

–Ağaç niçin üşüyor?

–...

–Hadi üşüyelim...

–Kar taneleri nereye düşüyor?

–...

–Hadi ellerimizden kar taneleri düşürelim... Önce hızlı hızlı, sonra yavaş yavaş...

–Tamam kar yağmıyor artık. Şimdi ağacımıza bakalım. Ağaç niçin gülümsemiyor?

–...

–Peki ağaç niçin sesimizi duymuyor?

–...

–Ağaç nasıl uyuyor?

–....

–Hadi mışıl mışıl uyuyalım...

–Peki başka nasıl uyunur?

–...

–Hadi horul horul uyuyalım...

3. Aşama: Öğretmen, şiirden bir dize okur ve çocukların vurgu değişimi yapmaksızın ve şiirini anlamını bozmayacak biçimde dizelerdeki sözcükleri değiştirmelerini ister. Aynı işlemi diğer dizeler için de tekrarlar.

Örneğin: *Hırsız çalıp götürmüş / Ağacımın giysisini / Ağacım şimdi donuyor / Ağacımın üstüne / Lâpa lâpa kar yağıyor / Ağacımın yüzü asık / Benim sesimi duymuyor / Kar yorganına sarınmış / Sessiz sessiz uyuyor .*

Veya

Cinler soyup götürmüş / Ağacımın kazağını / Ağacım tir tir titriyor / Ağacımın üzerine / Hiç durmadan yağıyor / Ağacım gülmüyor artık / Sesimi de duyamıyor / Çekmiş üstüne yorganı / Derin derin uyuyor... gibi.

4. Aşama: Çocukların kurdukları dizelerle oluşturulan yeni şiir, öğretmen tarafından çocuklara okunur. Oluşturulan şiirin resmini pastel boya ile resim

kâğıdına/resim defterine yapmaları istenir. Tamamlanan çalışmalar resim panosuna asılarak sergilenir (Şimşek, 2002, s. 171-172).

2. ETKİNLİK

KIRMIZI HAVUCU KİM YİYECEK?

Amaçlar: 1. Havucun nasıl yetiştiğini sezdirme.

2. *Sulama* ve *tat* kavramları bilgisi, bunların günlük yaşantıya aktarılmasını sağlama.

3. Dramatik deneyim yoluyla kişilik vurgulama, kendini tanıma ve ifade etme becerisi kazandırma.

4. Hayal etme, etkin olma, ifade etme çalışmaları sırasında kendini keşfedebilme.

5. Dramatik etkinlikte yer alan karakterleri oluşturma ve canlandırmada yaratıcı hayal gücünden yararlanabilme.

6. Etkinliklerde yer alan tip ve karakterleri ifade etmede jest ve mimikleri etkin biçimde kullanabilme becerisini kazandırma.

Gelişim alanı : Dil gelişimi

Yaş grubu : 6-8

Grup büyüklüğü: Büyük grup (Bütün sınıf).

Araç gereç : Fahrettin Bozdağ'ın "*Kırmızı Havucu Kim Yiyecek?*" adlı öykü kitabı, bir adet havuç, resim kağıdı, boya kalemleri, tavşan, köpek, civciv ve kedi maskeleri

Isınma çalışması: Öğrenciler, Barış Manço'nun "*Kara Sevda*" şarkısı eşliğinde halka oluşturur ve ritme uygun olarak bir süre serbestçe salınarak dans ederler. Müzik susunca, öğretmen, öğrencilere baharın geldiğini hatırlatır. Toprağa sebze ekmeyi isteyip istemedikleri sorar. Ardından ellerine hayali birer kazma alıp bahçeyi kazmalarını ister. Her öğrenci kendi ekeceği sebze seçmekte özgür bırakılır. Sebze ekme işlemi tamamlandıktan sonra öğrenciler yüzleri öğretmene dönük olarak yarım ay biçiminde otururlar.

Uygulama

1. Aşama: Öğretmen, öğrencilere havucu gösterir. "Çocuklar, bugün size bir öykü okuyacağım. İşte şu elimdeki havucun öyküsünü. Dinlemek ister misiniz?" der. Ardından bir hatırlatmada bulunur. Ressam öykü kitabını resimlemeyi unutmuştur. Öğretmen, öğrencilerin bu kitabı resimlemek isteyip istemediklerini sorar. Olumlu cevap alırsa, öğrencilerden resim kağıdı ve boya kalemlerini çıkarmalarını ister. Öykünün bitiminde öykü ile ilgili birer resim yapacaklarını söyler. Daha sonra öykü öğretmen tarafından doğal bir ses tonuyla okunur.

KIRMIZI HAVUCU KİM YİYECEK?

Tonton tavşan koşa koşa geldi. Kardeşlerine elindekini gösterdi:

–Bakın havuç tohumu buldum. Birlikte ekelim mi? dedi.

–Saklambaç oynayacağız, ekemeyiz, dedi kardeşleri.

Tonton bahçeye koştu. Küçük çapayı aldı. Bir çukur kazdı. Tohumu eki. Kardeşleri saklambaç oynuyordu.

Ertesi gün tohumu sulayacaktı. Kardeşlerine,

–Tohumu birlikte sulayalım mı? diye sordu.

–Ağacın gölgesinde uyuyacağız. Sulayamayız, dedi kardeşleri.

Tonton süzgeci aldı. Tohumu suladı. Kardeşleri ağacın gölgesinde uyuyordu.

Aradan günler geçti. Havuç tohumu filizlendi. Yapraklarını yabancı otlar sardı. Tonton kardeşlerine sordu:

–Yabancı otları birlikte temizleyelim mi?

–Top oynayacağız, dedi kardeşleri.

Tonton yabancı otları temizledi. Otları bahçenin bir kenarına yığdı.

Günler geçti. Tonton tavşan her gün havucun yanına gitti. Onu suladı. Yabancı otları temizledi. Havucun yeşil yaprakları her gün biraz daha büyüdü.

Bir gün,

–Havucu topraktan birlikte çıkaralım mı? dedi kardeşlerine.

–Gezmeye gideceğiz, çıkaramayız, dedi kardeşleri.

Tonton tavşan havucun yapraklarını tuttu. Çekti. Fakat havucu topraktan çıkaramadı. Kardeşleri gezmeye gidiyordu.

Tonton tavşan minik kediden yardım istedi. Minik kedinin adı Mırmır'dı. Mırmır geldi. Tonton'un arkasından tuttu. Tonton havucun yapraklarını tuttu. Çektiler. Havuç topraktan birazcık çıktı.

Tonton tavşan şirin ördekte yardım istedi. Şirin ördeğin adı Vakvak'tı. Vakvak geldi. Mırmır'ın arkasından tuttu. Mırmır, Tonton'un arkasından tuttu. Tonton havucun yapraklarını tuttu. Hep birlikte çektiler. Havuç topraktan biraz daha çıktı.

Tonton tavşan, küçük köpektan yardım istedi. Küçük köpeğin adı Havhav'dı. Havhav geldi. Vakvak'ın arkasından tuttu. Vakvak Mırmır'ın arkasından tuttu. Mırmır, Tonton'un arkasından tuttu. Tonton havucun yapraklarını tuttu. Hep birlikte çektiler. Kırmızı havucun yarısı topraktan çıktı.

Tonton tavşan sevimli civcivden yardım istedi. Sevimli civcivin adı Cıkcık'tı. Cıkcık geldi. Havhav'ın arkasından tuttu. Havhav Vakvak'ın, Vakvak Mırmır'ın, Mırmır, Tonton'un arkasından tuttu. Tonton havucun yapraklarını tuttu. Hep birlikte çektiler.

Sonunda havuç topraktan çıktı.

–Çok büyük, dedi Cıkcık

–Kırmızı renkli, dedi Havhav.

–Kokusu da güzel, dedi Vakvak.

–Tadı da nefistir, dedi Mırmır.

Tonton tavşan dostlarına teşekkür etti.

–Gitmeyin havucu birlikte yiyelim, dedi.

Sevimli civciv,

–Ben buğday tanesi yerim, dedi.

*Küçük köpek,
–Bana bir parça kemik yeter, dedi.
Şirin ördek,
–Ben birkaç solucanla karnımı doyururum, dedi.
Minik kedi,
–Ben henüz süt içiyorum, dedi.
Sonra hepsi yuvalarına gittiler. Tonton tavşan havucunu tertemiz yıkadı.
Bu sırada kardeşleri gezmeden dönmüşlerdi. Havucu gördüler. Kocamandı.
Kırmızı renkliydi. Mis gibi kokuyordu. Kim bilir ne kadar tatlıydı.
Tonton, kardeşlerine havucu gösterdi.
–Kırmızı havucu kim yiyecek? diye sordu.
İki kardeşi de ellerini havaya kaldırdı. Sevinçle haykırdılar:
–Biz yiyeceğiz. Karnumuz da çok acıkmıştı.
–Hayır, dedi Tonton.
Kardeşleri şaşırdılar:
–Neden? dediler.
Tonton tavşan:
–Tohumu ekerken saklambaç oynadınız. Sularken, ağacın gölgesinde uyudunuz. Yabani otları temizlerken top oynadınız. Topraktan çıkarırken gezmeye gittiniz. Doğrusu, hiç çalışmadınız. Havucu da yiyemezsiniz, dedi. (Bozdağ, 1991, s.1-16)*

2. Aşama: Çocuklara roller dağıtılır ve okunan öykü dramatize edilir.

Canlı karakterler: Tavşan, İki kardeşi, Mırmır Kedi, Vakvak Ördek, Havhav Köpek, Cıkcık civciv.

Cansız nesnelere: Havuç, Çapa, Süzgeç

3. Aşama: Dramatik oyunun ardından öykü üzerine çocuklarla sohbet edilir.

1. Öykümüzde hangi hayvanlar vardı?
2. Tonton, tohumu ekerken kardeşleri ne yapıyordu?
3. Tonton tohumu sularken kardeşleri ne yapıyordu?
4. Tonton'un kardeşleri yabani otları temizlemeye niçin gitmediler?
5. Tonton havucu çıkarmaya giderken kardeşleri ne dedi?
6. Tonton önce kimden yardım istedi?
7. Tonton'a başka kimler yardım etti?
8. Havuç topraktan nasıl çıktı?
9. Mırmır kedi niçin havuç yemedi? Çünkü...
10. Vakvak ördek niçin havuç yemedi? Çünkü...
11. Havhav köpek niçin havuç yemedi? Çünkü...
12. Cıvciv niçin havuç yemedi? Çünkü...
13. Siz Tonton tavşanın yerinde olsaydınız ne yapardınız?
14. Siz tavşan kardeşlerin yerinde olsaydınız ne yapardınız?
15. Hadi öykünün sonunu değiştirelim. Öykümüzün sonu nasıl bitsin?

3. Aşama: Öğrenciler öykü ile ilgili resim çizerler. Resimler panoda sergilenir.

3. ETKİNLİK

KIRIK SAKA KAFESİ

Amaçlar: 1. Kavramlar arasında ilişki kurabilme, 2. Eksik bırakılmış bir metni tamamlayabilme.

Gelişim Alanı: Dil gelişimi.

Yaş grubu : 8-10

Araç-gereç : Oyuncu sayısı kadar kâğıt, kalem.

Grup büyüklüğü: Büyük grup (Bütün sınıf).

Uygulama : Öğretmen, elinde bir şiir olduğunu, ancak bilgisayardan yazıcıya gönderirken, yazıcının tonerinin bittiğini ve şiirin başlığı da dahil olmaz üzere bazı bölümlerinin eksik çıktığını söyler. Şiirin eksik bölümlerini tamamlama ve şiire bir ad bulma konusunda öğrencilerden yardım ister. Metni yazılı biçimde öğrencilere dağıtabileceği gibi tahtaya da yazabilir ve öğrencilere metni tamamlamaları için süre verir. Tamamlanan metinler okunur, farklılıklara dikkat çekilir.

.....

*Ne zaman
..... bahçesine
Yüreğimde bir ... kanar
İçim*

*Kafeste aslan
Akvaryumda balık
Nedense eskisi
Sevindirmez artık*

*Kardeşimle eve
Karar beraberce
Sakamızın
Kendi kırdık.*

KIRIK SAKA KAFESİ

*Ne zaman gitsem
Hayvanat bahçesine
Yüreğimde bir yer kanar
İçim yanar.*

*Kafeste kükreyen aslan
Akvaryumda duran balık
Nedense eskisi gibi
Sevindirmez beni artık*

*Kardeşimle eve döndük
Karar verdik beraberce
Sakamızın kafesini
Kendi elimizle kırdık. (Efe, 1999, s.31)*

Değerlendirme: 1. Metni tamamlarken niçin farklı kelimeler kullanıldığı, hangi kullanımların dilin mantığına uygun olduğu ve metni daha anlamlı hâle getirdiği sorulur. 2. Hayvanat bahçesine gidince hangi duyguları yaşadıkları; evlerinde akvaryum ya da kafes hayvanı besleyip beslemedikleri, bunlar hakkında ne düşündükleri dolayısıyla şiirde anlatılanları paylaşıp paylaşmadıkları tartışılır.

4. ETKİNLİK

KİM KİMİ KAÇIRMIŞ?

Amaçlar: 1. Kavramlar ve olaylar arasında mantıksal ilişki kurabilme, 2. Eksik bırakılmış bir metni tamamlayabilme.

Gelişim Alanı: Dil gelişimi.

Yaş grubu : 10-12

Araç-gereç : Oyuncu sayısı kadar kâğıt, kalem.

Grup büyüklüğü: Büyük grup (Bütün sınıf).

Uygulama : Öğretmen, elinde ilginç bir gazete haberi bulunduğunu, ancak haberin bazı bölümlerinin silik olduğunu söyler. Haberin eksik bölümlerini tamamlamaları için öğrencilerden yardım ister. Metni yazılı biçimde öğrencilere dağıtabileceği gibi tahtaya da yazabilir ve öğrencilere metni tamamlamaları için süre verir. Tamamlanan metinler okunur, farklılıklara dikkat çekilir. Niçin farklı kelimeler kullanıldığı, hangi kullanımların dilin mantığına uygun olduğu üzerinde tartışılır.

Genç Âşıklar Kaçırıldı!

Rize'nin Pazar Pazartesi köyünde, iki birbirini kaçırdı. Birbirini çok Meryem S. (18) ile İlhan K. (19) adlı iki aileleri razı birlikte Alınan göre, İlhan K. ailesinden istedi. Meryem'i vermeyince ... genç kaçtılar. Kısa yakalanan âşıklar sevk Meryem S. verdiği İlhan'ı kendisinin iddia İlhan K. ise "..... benim girmemem böyle Aslında ... onu kaçırdım. Zaten da bunu gerektirir." dedi. sanıklardan her de olduğunu ... önünde sanıkların karar (Şimşek, 2004, s.199)

Değerlendirme: Metin tamamlama etkinliği sırasında öğrencilere neler hissettikleri sorulur. Etkinliğin kolaylık ve zorluk derecesi üzerinde durulur. Olay eksenli metinlerin mi yoksa düşünce ağırlıklı metinlerin mi daha kolay tamamlanabileceği ve bunun nedenleri tartışılır.

Sonuç

Çağdaş öğretim teknikleri arasında çok önemli bir yeri olan drama ve rol yapma yöntemi yukarıda saydığımız etkinliklerle daha da zenginleştirilebilir. Yaratıcı düşünceyi geliştirerek bilgiyi zihinde yapılandıran drama yaklaşımının öğrenciler üzerinde derse daha aktif katılma isteği uyandıracacağı açıktır. Ayrıca drama etkinlikleriyle öğrencilerin verilmek istenen bilgi ve mesajı daha iyi ve daha kısa zamanda kavradıkları görülecektir.

Üretilen özgün drama örnekleri ilköğretim çağındaki öğrencilere uygulanabileceği gibi orta öğretim, hatta yüksek öğretim öğrencilerine de uygulanabilir niteliktedir. Bu uygulamaların Türkçe derslerinde öğrencilerin

derse daha aktif katılımını sağlayacağını ve öğrenmeyi pekiştireceği söylenebilir.

Abstract: Play is a need that a child has brought from birth. Educative drama is a form of the play, which is planned according to certain targets and aims, and then adapted to classrooms. Drama has an important place among teaching techniques. It plays an important role not only to create a comfortable and enjoyable learning environment, but also to motivate students and achieve permanent learning. Benefiting from educative drama to the utmost serves to the improvement of language skills and enrichment of vocabulary of the students. The examples of drama plays for Turkish education are rarely seen in the literature. Therefore, there is a growing need for the examples of drama practices prepared in this topic. This study presents suggestions regarding the use of drama in Turkish education and original drama examples edited in this field.

Key Words: Play, drama, Turkish education, practice, drama play.

Kaynakça

- Akçiçek, Gökhan (1995), **Bulutlar Örtmese Güneşi**, İstanbul, MEB Yayınları
- Bozdağ, Fahrettin (1991), **Kırmızı Havucu Kim Yiyecek?**, İstanbul, Nehir Yayıncılık
- Demirel, Özcan (2000), **Türkçe Öğretimi**, 2.Baskı, Ankara, Pegem A Yayıncılık
- Efe, Ahmet (1999), **Işığın Yüreği**, İstanbul, MEB Yayınları
- Gönen, Mübeccel-Nursel Uyar Dalkılıç (1998), **Çocuk Eğitiminde Drama**, İstanbul, Epsilon Yayıncılık
- Gövsâ, İbrahim Alâettin (1998), **Çocuk Psikolojisi**, İstanbul, Hayat Yayıncılık
- Grimm, J.-W.Grimm (2001), **Masallar I**, (Çev., Kemal Kaya), Ankara, MEB Yayınları
- Kara, Ömer Tuğrul (2000), **Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Drama**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum
- Karadağ, Ergün- Nihat Çalışkan (2005), **Kuramdan Uygulamaya İlköğretimde Drama, Oyun ve İşleniş Örnekleriyle**, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Kavcar, Cahit-Ferhan Oğuzkan, Sedat Sever (1998), **Türkçe Öğretimi**, Ankara. Engin Yayın Evi
- MEB İlköğretim Türkçe Eğitimi Programı, (Eğitim İçin Hazırlanan Taslak Baskı), Devlet Kitapları Basımevi, Ankara 2004
- MEB Türkçe Programı, Ankara 1999, Tebliğler Dergisi, Sayı, 2098
- Metin Celâl (1998), **Çocuk Şiirleri Antolojisi**, İstanbul, Bulut Yayınları
- Nutku, Özdemir (1998), **Oyun, Çocuk, Tiyatro**, İstanbul, Özgür Yayınları
- Ömeroğlu, Esra- Özlem Ersoy, Fatma Tezel Şahin, Adalet Kandış, Ayşe Tuba (2003), **Okul Öncesi Eğitiminde Drama-Teoriden Uygulamaya**, Ankara, Köy Yayıncılık.
- Önder, Alev (2000), **Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama**, 2.Baskı, İstanbul, Epsilon Yayıncılık

- Özcan, Türker (2001), **İlköğretim Türkçe Öğretiminde Oyunla Öğretim Yöntemi ve Uygulamalar**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum
- Özdemir, Emin (1965), **Uygulamalı Dramatizasyon**, Ankara, MEB Yayınları
- Özdoğan, Berka (2000), **Çocuk ve Oyun, Çocuğa Oyunla Yardım**, Ankara, Anı Yayıncılık
- Pehlivan, Hülya (2005), **Oyun ve Öğrenme**, Ankara, Anı Yayıncılık
- Poyraz, Hatice (1999), **Oyun ve Oyuncak**, Ankara, Anı Yayıncılık
- SDP (*MEB İlköğretim Okulları Seçmeli Drama Dersi 1, 2, 3 Öğretim Programı*) (2000), **İlköğretim Okulu Ders Programları, Seçmeli Derslerin Programı 6-7-8**, İstanbul, MEB Yayınları
- Soysal, M.Orhan (1999), **Türk Dili ve Edebiyatı ile Türkçe Öğretmeninin El Kitabı**, İstanbul, MEB Yayınları
- Şimşek, Tacettin (2002), **Çocuk Edebiyatı**, Ankara, Rengârenk Yayınları
-, (2004), **İlköğretimde Drama-Kuramsal Bilgiler ve Uygulama Örnekleri**, Konya, Suna Yayınları
- Şirin, Mustafa Ruhi (1992), **Gökyüzü Çiçekleri**, İstanbul, Beyan Yayınları
- Tamer, Ülkü (1994), **Yanardağın Üstündeki Kuş**, İstanbul, Adam Yayınları
- Titiz, Osman (2005), **Yeni Öğretim Sistemi**, İstanbul, Zambak Yayınları
- Üstündağ, Tülay (2000), **Yaratıcı Drama Öğretmenimin Günlüğü**, Ankara, Pegem A Yayıncılık
- Yavuzer, Haluk (1996), **6 Yaşına Kadar Çocuk**, İstanbul, Remzi Kitabevi.